

Gammel Estrup – Herregårdsmuseet i 2014

Af museumsdirektør Britta Andersen

Indledning

Generationer af moderne danskere har fået fortalt historien om samfundets store arbejderklasse som noget, der knyttede sig til industrialiseringen i de store byer. Langt mindre beskrevet og mere ukendt er historien om den store gruppe af jordløse landarbejdere, der var tilknyttet herregårdene som skov- og markarbejdere, lugekoner, køkkenpiger og meget andet. Deres historie udgør en mindst lige så vigtig del af vores fælles Danmarkshistorie, og derfor prioriterede museet i 2014 forskning inden for dette felt gennem ph.d. Dorte Kook Lyngholms arbejde med forskningsprojektet *Uligheden for Retten*. Via arkivmateriale fra blandt andet forligskommissioner og politiretter undersøgte hun retspraksis omkring tjenestekonflikter på godserne og fandt på den måde vigtige informationer om den store gruppe af men-

nesker, der i århundreders løb leverede arbejdskraft til godserne og herregården – mennesker, som ellers sjældent har efterladt sig større mængder af kildemateriale. Museet kunne i 2014 dele denne nyerhvervede viden med publikum, idet en generøs bevilling fra Arbejdsmarkedets Feriefond muliggjorde omfattende 3 års formidling af forskningscenterets nyeste resultater, som således på fornemste vis blev anskueliggjort gennem det nyrestaurerede skovarbejderhus, *Mikkelsdal*, fra 1929.

Den målrettede satsning på forskning og formidling som to sider af samme sag gjorde, at museet fik et godt år. På trods af dårlige odds gik museet nemlig ud af 2014 med en lille besøgsfremgang. I løbet af året så det en overgang sløjt ud med besøgstallet, men ved en ihærdig og målrettet indsats i julesæsonen – og en fremgang alene i november og december måned på knap 17 % – lykkedes det alligevel museet at hente det tabte og slutte året med et samlet besøgstal på 94.096. Det var yderst tilfredsstillende, at museets satsning i den grad bar frugt. Til det officielle besøgstal skal naturligvis lægges alle de brugere, som museet er i kontakt med på andre områder end

Også i 2014 kunne Gammel Estrup – Herregårdsmuseet byde børn og voksne velkommen til en lang række spændende udstillinger og aktiviteter. Både på selve herregården, men også i det nyåbnede og nyrestaurerede skovarbejderhus Mikkelsdal. Foto: Martin Dam Kristensen.

Det er vigtigt for Gammel Estrup – Herregårdsmuseet også at have børnene i fokus i formidlingen. I 2014 var der særlige børneaktiviteter i forbindelse med projekterne „Herregårdens Spisekammer“ og „De glemte arbejdere“. På billedet ses et andet af museet tilbud til de mindste, nemlig Puslinge på Museum, hvor særlige omvisninger i børnehøjde har til formål at formidle herregårdens historie til børn i førskolealderen. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

lige i arrangements- og udstillingssammenhæng; eksterne foredrag og markedsføringsfremstød, studie-ture, interne og eksterne møder, messer/kulturdage, hjemmesider, sociale medier etcetera. Et sådant „be-

søgstal“ kan naturligvis ikke opgøres, men det er væsentligt at have i erindring, når man taler om museets brugere. Endelig kunne museet også glæde sig over en øget omsætning både i billetsalg, butik og

køkken, der vidnede om en vilje blandt de besøgende til at betale for de mange kulturtilbud, som museet byder på, og en lyst til at tilkøbe oplevelser både i form af historiske varer i museumsbutikken og autentiske smagsoplevelser i *Herregårdskøkkenet*.

Ferieaktiviteter og formidling for børn

I 2014 tilbød Gammel Estrup – Herregårdsmuseet en række aktiviteter for familier og skoleklasser alle skoleferierne var der således særlige aktiviteter for børn. Aktiviteterne tog udgangspunkt i de to projekter *Herregårdens Spisekammer* og *De Glemte Arbejdere*, der begge knyttede an til den forskningsmæssige satsning på landområdernes arbejdere. *Herregårdens Spisekammer*, der var støttet af Nordea-Fonden, 15. Juni Fonden, Løvenholm Fonden og Friluftsrådet, fortalte historien om den selvforsynende herregård, mens *De Glemte Arbejdere*, der var støttet af Arbejdsmarkedets Feriefond, havde fokus på de mange arbejdere på landet, som var tilknyttet herregårdene.

Allerede i vinterferien kunne man stifte bekendtskab med livet for herregårdens arbejderklasse, da museets formidlere inviterede børn til at lave deres eget kuglespil i ler og være med til særlige kuglelege, som tjenestefolkenes børn muntrede sig med i vintermånederne før i tiden. Og til *Fastelavn* inviterede museet for første gang siden den sidste greves tid til tøndeslagning og fastelavnsboller for de mange små riddere og prinsesser, der var mødt op i *Borggården*.

I påskeferien var der fokus via *Herregårdens Spisekammer* på et emne om jagt og vildt. Der var særlige små foredrag om herregårdsjagt, flitsbueværksted for børn med bueskytteturnering a la Robin Hood og smagsprøver på vildtragout i *Herregårdskøkkenet*. Jagt var en yndet beskæftigelse særligt blandt adelen før i tiden, men er i dag en moderne sport for de mange, og museet oplevede en stor interesse fra de deltagende, der gæstede museet i løbet af ferien.

Sommerferien handlede også om mad, men denne gang var det „arbejdermaden“, der var i centrum. Hele sommeren kunne man møde museets formidlere i haven, hvor de blandt andet lavede rygeost og røgede sild med de mange fremmødte børn og voksne. Det nyåbnede skovarbejderhus, *Mikkelsdal*, var desuden bemannet hver fredag, og man kunne opleve, hvordan en skovarbejderfamilie levede og arbejdede omkring 1930.

Efterårsferien var traditionen tro velbesøgt, og temaet var høstning og tilberedning af de gamle grøntsags- og frugtsorter. Børn og voksne blev sendt i køkkenhaven for at hente grøntsagerne, der efterfølgende skulle syltes og henkoges i de store gryder i *Herregårdskøkkenet*. Orangeriet i haven var omdannet til mosteri, og her kunne alle børn være med til skrælle og moste de æbler, de selv havde plukket ude i æblehaven, og dermed fremstille deres egen økologiske æblesaft. I efterårsferien blev der desuden med stor succes gennemført forsøg med overnattende gæster i skov-

arbejderhuset *Mikkelsdal* – en succes museet på-tænker at arbejde videre med i 2015.

Ud over de mange ferieaktiviteter tilbød museet året rundt en række forløb for skolebørn i alle aldre. Museet har gennem de senere år arbejdet målrettet på at skabe en velfungerende formidlingsafdeling, der tilbyder skræddersyede forløb til alle klassetrin i skolen. Forløbene er tilpasset trinmål og tager desuden udgangspunkt i elevernes interessefelt. I 2014 blev der således lanceret et nyt forløb, hvor eleverne ved brug af det sociale medie Instagram, skulle arbejde med temaet 'selviscenesættelse'. Formidlingsafdelingen kan takket være fondsstøtte gennemføre alle disse aktiviteter for børn og unge. Museet arbejder i disse år målrettet på at sikre aktiviteterne med en fast offentlig bevilling.

Ved siden af tilbud til skoleelever, havde museet året igennem et tæt samarbejde med gymnasierne i området blandt andet igennem det såkaldte *Intrface*-samarbejde. Takket være støtte fra *Norrdjurs Kommune* og *Kulturring Østjylland* kunne museet også i 2014 præsentere særlige aktiviteter for børn i førskolealderen under titlen *Puslinge på Museum* og *Med Mormor på Museum*. I efteråret havde museet desuden tilknyttet en specialestuderende, der arbejdede med forløb for børn med indlæringsvanskeligheder. Prøveforløbene viste sig at have en stor effekt på læringen blandt børn med diagnoser som DAMP og ADHD, og fra 2015 vil forløbene, takket være ekstern støtte, blive udbudt som tilbud til specialklasser.

Arrangementer

I løbet af 2014 kunne Gammel Estrup – Herregårdsmuseet præsentere en overflod af særarrangementer, foredrag, temadage, koncerter og events. I begyndelsen af året kunne man blandt andet komme med på forskellige spændende busture. For lokalbefolkningen og øvrige borgere i de omgivende kommuner arrangerede museet *Herregårdsbussen*, der samlede folk op i landbyerne omkring Gammel Estrup og kørte dem til herregården, hvor der var lagt op til debat om dannelse og herregårdenes rolle i samfundet. I forbindelse med Folkeuniversitetets *Århundredets Festival* kunne museet præsentere *Vidensbussen*, der propfyldt kørte historieinteresserede århusianere til omvisninger og kaffe og kage på herregården i løbet af festivalugen.

I det hele taget arbejdede museet i hele 2014 målrettet på at realisere den viden om østjydernes tilgang til dannelse, som var indsamlet året før. Arbejdet med dannelse var en del af den kulturaftale, som Norrdjurs Kommune sammen med fem andre kommuner havde med Kulturministeriet – i daglig tale benævnt *Kulturring Østjylland*. Årsagen til at beskæftige sig med netop dette emne var, at museet i en årrække havde arbejdet med begrebet dannelse på mange forskellige planer og erkendt, at dannelsesbegrebet havde behov for at blive gentænkt. Det vil sige dannelse forstået som en livslang proces, og som en afgørende forudsætning for både den personlige udvikling og for evnen til at indgå i meningsfulde fællesskaber. Målet var, at udvikle formidlings-

I forbindelse med Folkeuniversitetets „Århundredets Festival“ arrangerede Gammel Estrup – Herregårdsmuseet busture direkte fra Aarhus til Gammel Estrup, hvor gæsterne blev budt på historiske omvisninger efterfulgt af kaffe og kage fra brændekomfuret i Herregårdskøkkenet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

tilbud, hvis primære formål var at give bud på, hvordan man kunne blive aktiv og bevidst både som samfundsborger og som individ. Borgerne i de seks kommuner blev i 2014 løbende inddraget i projektet, dels gen-

nem de arrangementer (*Herregårdsbussen*, børneaktiviteter som *Med mormor på Museum* og *Puslinge på Museum*, foredrag og læsekredse med videre), der blev afholdt i museumsregi, dels via tiltag på Face-

I forbindelse med projektet „De glemte Arbejdere“ bød Gammel Estrup – Herregårdsmuseet på foredrag om livet for herregårdens skovarbejdere. De blev afholdt ved Skovarbejderhuset Mikkelsdal, og her ses en efterkommer til Niels og Mathilde Brøsted, Nikolaj Brøsted, fortælle om det til tider hårde liv i skoven. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

book. Interesserede skoler, institutioner, erhvervslivet, foreninger og individer på tværs af generationer og kommuneskel kunne således plukke i det samlede tilbud eller sammensætte deres eget dannelsesforløb i årets løb.

I efteråret inviterede museet til den årlige foredragsrække, der i 2014 havde temaet *Herregårdens glemte arbejdere* og bestod af to foredrag om tjenestefolkenes vilkår og et afsluttende besøg i *Mikkels-*

dalshuset, hvor en efterkommer til familien, der i sin tid boede i huset, fortalte om livet for skovarbejdere i 1930'erne.

Året igennem arrangerede museet en række temadage, blandt andet den traditionsrige *Jagtdag* med vildtparade og kåring af årets buk. I 2014 blev dagen udvidet med partering af et kronstyr, servering af tilberedt vildt i *Herregårdskøkkenet* og særlige omvisninger med fokus på herregårdssjagt. Også i 2014 inviterede museet til *Mors Dag* med stort kaffebord, kagekonkurrence og, som noget nyt, et særligt bageværksted, hvor børn kunne prøve kræfter med Husjomfru Ottilies marcipanbrød. 2014 bød også på en havedag med fokus på herregårdens kulturmiljø, pryd haver, blomster og planter. Den traditionsrige *Allehelgensaften* med fokus på herregårdens spøgelseshistorier og overtro i gamle dage blev naturligvis også afholdt i 2014 og var endnu engang en bragende succes blandt især det unge publikum, som det ellers kan være svært at få til at gå på museum.

Årets helt store enkeltstående formidlings satsning var *Gammel Estrup Herregårdsmarked* i juni måned. Der er Danmarks eneste 1700-talsmarked med salgs- og madboder, gøgl og musik, bønder og adelsfolk, kanonaffyringer og foredrag. Temaet var i 2014 bøndernes retsstilling i 1700-tallet, og markedets store begivenhed var en festlig genopførelse af en retssag, hvor en bonde stod anklaget for hjemmebrænderi. Der var i 2014 gjort et stort arbejde med markedsføringen af markedet, og det lykkedes at

tiltrække knap 2.100 gæster – en stigning på knap 30% i forhold til 2013.

Hovedbygningens smukke rum lagde i 2014 også rammer til en række velbesøgte teaterstykker og koncerter. I *Riddersalen* kunne man blandt andet opleve *Teaterselskabet Pulchra Semper Veritas'* opsætning af *Grevens og Friherrens Komædie*. Stykket, der er fra slutningen af 1600-tallet, regnes for Danmarks første klassiske komædie, og det blev i sin tid opført under private former på herregårde og slotte. Stykket kan derfor meget vel have været opført i netop *Riddersalen* på Gammel Estrup for godt 300 år siden. I efteråret lagde *Riddersalen* også ramme til første del af teatertrilogien *Hjerterum*, hvis handling udspiller sig på Gammel Estrup i 1700-tallet. Stykket henvendte sig til skoleelever og var en del af *Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017*, som museet samarbejder med i forskellige sammenhænge de kommende år.

I efteråret spillede *Randers Kammerorkester* sin traditionsrige slotskoncert i *Riddersalen*, mens Auning og Fausing kirke igen i 2014 stod bag en række koncerter og musikgudstjenester i Gammel Estrups kapel.

Året blev rundet af med en travl *Jul på Gammel Estrup anno 1918* med forskellige aktiviteter for hele familien. Herregårdens sale og gemakker blev pyntet op til *Jul for herskab og tjenestefolk* i den engelske stil med gran og dekorationer, som var moderne for knap 100 år siden, og oppyntning og levendegørelse i skovarbejderhuset *Mikkelsdal* viste, hvordan herre-

Teaterselskabet Pulchra Semper Veritas stod for underholdningen, da der i Riddersalen blev spillet stykket Grevens og Friherrens Komedie. Den klassiske komedie var et af de adskillige eksempler på, hvordan de mange spændende og forskellige rum på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet blev brugt til kulturelle arrangementer i løbet af 2014. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

gårdens arbejderfamilier fejrede højtiden. Husjomfruen lavede julesul og julebag i *Herregårdskøkkenet*, og i alle adventsweekender var der særlige værksteder for børn, kaffestuer, juletræsdans og musik samt salg af juletræer, gløgg og æbleskiver. Herregården emmede af julestemning, og den kraftige stigning i besøgstallet i juleperioden vidner om den store in-

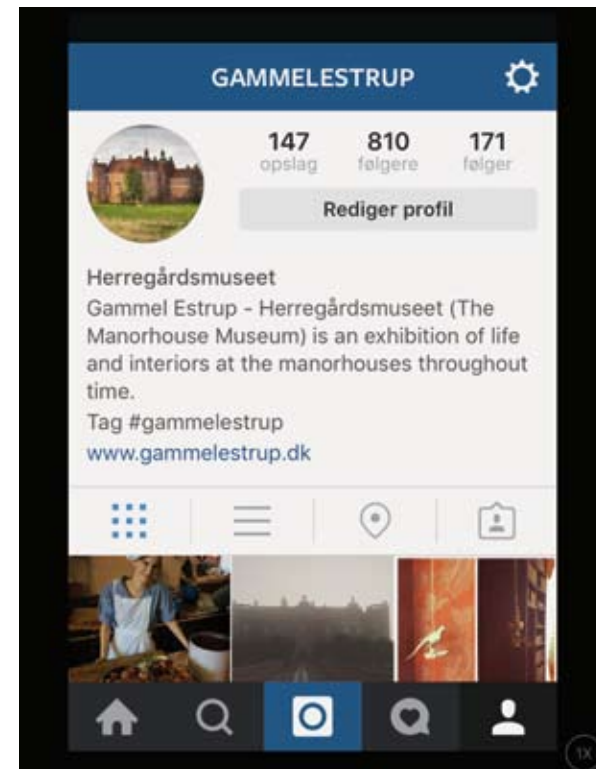
teresse for det autentiske og familieoplevelser, som museet mærker – og imødekommer – i disse år.

Museet har de senere år arbejdet målrettet med et bredt udvalg af medieplatforme. I erkendelse af det aktuelle medielandskab og museets begrænsede ressourcer til markedsføring er den traditionelle markedsføring løbende blevet suppleret af en stor on-

line-indsats. Dette er ikke mindst sket på de sociale medier, hvor museets virke målrettet er blevet synliggjort og brandet på en række platforme – primært Facebook, Instagram og TripAdvisor. Det har indtil videre resulteret i en stigning til omkring 2.500 følgere på Facebook, 700 følgere på Instagram, der blev påbegyndt i 2014, samt en placering som nummer 1 i lokalområdet på TripAdvisor.

Udstillinger

Museet har gennem en årrække arbejdet på en gennemrestauration af herregården og har således i 2013 færdiggjort arbejdet med hele 1. sal. I 2014 blev der taget fat på de fire første rum i sydfløjen på 2. sal. Disse fine lokaler fik udstillingstitlen *Videnskaberne og Lidenskabernes rum*, da de tog udgangspunkt i den såkaldte „vilde“ greve, Jørgen Scheel (1768-1825), der levede et eventyrligt liv og satte så godt som hele slægtens godsimperium over styr i løbet af sin levetid. Han var en del af den europæiske elite, der i begyndelsen af 1800-tallet var præget af både oplysningstidens rationelle og eksperimentelle ånd og af romantikkens indtog, der satte følelseslivet, individet, selvedfoldelsen og naturen i centrum. Via herregårdene og mennesker som Jørgen Scheel fandt de nye strømninger vej til lokalsamfundene. Herregårdene fungerede som en form for regionale videnscentre, hvor man ikke kun beskæftigede sig med det sidste nye inden for driften af land og skov, men også med nye strømninger inden for litteratur, videnskab, geologi og astronomi. I boligkulturen

Hver uge opdateres Gammel Estrup – Herregårdsmuseets instagram-profil med små og store detaljer fra museet og de omkringliggende udenomsarealer. Foto: Screendump fra Gammel Estrup – Herregårdsmuseets instagram-profil.

fandt de nye moder udtryk i etableringen af arbejds-værelser og biblioteker fyldt med forunderlige instrumenter, glober, bøger og etnografiske kuriositeter. I samme periode udviklede et – borgerligt inspireret – familieideal sig ligeledes, og man indrettede stuer,

Den gule stue med det spektakulære arktapet fra omkring 1800. Med udgangspunkt i farveanalyser foretaget af Nationalmuseets Bevaringsafdeling blev det bloktrykte tapet genskabt og monteret udenpå det originale tapet. Det har givet rummet et helt anderledes elegant udtryk. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet/Kirsten Nijkamp.

”Den 27. juni kunne Gammel Estrup – Herregårdsmuseet slå dørene op til åbningen af det nyrestaurerede Skovarbejderhus Mikkelsdal. Senere på året blev der afholdt jul i huset, og flere familier greb også muligheden for at overnatte i huset og dermed leve som skovarbejderne gjorde i starten af 1900-tallet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

som havde plads til både børn og voksne, og som hele familien dermed kunne hygge sig sammen i. Udstillingen blev åbnet fredag den 13. juni og var støttet af Grosserer, Konsul N. C. Nielsens Fond, Skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond, C.A.C.

Fonden Inge og Asker Larsens Fond til almennyttige formål.

Kun 14 dage senere slog museet døren op til en fortælling i den helt anden ende af skalaen; nemlig historien om nogle af herregårdens glemte arbej-

dere, illustreret gennem skovarbejderne og det lille skovarbejderhus *Mikkelsdal*. Til grund for restaureringen af huset og udstillingsåbningen lå forskningsprojektet Uligheden for Retten, som ph.d. Dorte Kook Lyngholm udførte, og som via gamle retstviser løftede en flig af sløret for historien om den store – og for det meste „stumme“ (i hvert fald i eftertiden) – gruppe af mennesker, der gennem årtier leverede afsættet for godsets økonomi og produktion. I forbindelse med undersøgelserne af skovarbejderhusets historie lykkedes det endvidere at få lavet interviews med nogle af de mennesker, der i starten af 1900-tallet havde været tilknyttet huset. Således både en datter af den skovarbejder (Niels Brøsted), der boede i huset fra 1933 til sin død i begyndelsen af 1950'erne, samt hendes fætter, der havde haft sin gang i huset i sin barndom. Det var Inga Michaelsen og Nicolaj Brøsted, som fortalte hver deres historie til museet, og som dermed gav en vigtig del af basismaterialet til den formidling, som Arbejdsmarkedets Feriefond støttede med en treårig formidlingsbevilling. Familien Brøsted er et godt eksempel på de mange jordløse arbejdere, der var tilknyttet herregårdene helt frem til Anden Verdenskrig som markarbejdere, lugekoner, gartnere, tjenestepiger, sæsonarbejdere, malkekoner, køkkenpiger og mange andre. Det er disse mennesker, der har været med til at forme det lokalsamfund, vi kender i dag, og når man ser på det imponerende godskompleks, som Gammel Estrup tidligere udgjorde, tænker man ikke altid på, at sådanne steder også dannede ramme om nogle af de største

arbejdspladser på landet. Herskabet var ganske vist dem, der oftest var mest synlige, men hvis billedet skal være komplet, skal historien om dem, der var flest af – arbejderne – også fortælles. Det er dem, de fleste mennesker nedstammer fra og derfor oftest og lettest kan identificere sig med. Ud over Arbejdsmarkedets Feriefond, der ydede støtte til formidlingen af historien, blev selve restaureringen af huset støttet af Augustinus Fonden, Løvenholm Fonden, C.A.C. Fonden, Sonning-Fonden, ELRO-Fonden, 15. juni Fonden, Friluftsrådet, Kjær & Richter A/S, HUIJ A/S, Harald Grønlund og landskabsarkitekt Kirsten Lund-Andersen.

Med udstillingen *Sansernes Herregård*, som åbnede på *Kulturnatten* den 10. oktober, kunne museet sætte handling bag ambitionerne om at fortælle historie for alle sanser, og dermed gøre fortiden mere tilgængelig og lettere at forstå og huske. Selv om man kan læse sig til mange oplysninger, er det ikke sikkert, at man også kan huske dem efterfølgende, fordi hjernen ikke arbejder på samme måde som en computer. Nye undersøgelser har vist, at der er meget større og tættere sammenhæng mellem, hvad man sanser gennem kroppen, og hvad man forstår med hjernen, end hvad man hidtil har troet. Ved at aktivere alle sanser, kunne museet derfor langt bedre gøre fortiden nærværende for de besøgende og minde dem om, at historien ikke bare er lig med faktuel viden og abstrakte udviklingsforløb. Fortiden lugtede, lød, smagte og føltes også, og fortidens mennesker var levende væsner ligesom os selv og beboede derfor også en verden, der var lige

Der blev skruet op for sanseindtrykkene, da Kulturnat Djursland rykkede ind på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet den 10. oktober. Her fik gæsterne mulighed for at smage, føle og dufte, hvordan livet på herregården foregik i gamle dage. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Igen i 2014 blev der pyntet op til højtiden med udgangspunkt i den engelske herregårdsjul anno 1918. Julemåneden er en travl tid på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet med fuld gang i både juleaktiviteter og madlavning fra Herregårdskøkkenet. Derfor er det også fantastisk, at publikum møder så talstærkt op for at nyde julestemningen på herregården. Foto Søren Rasmussen.

så sanselig og konkret som den nutidige. Ved udstillingens åbning i oktober havde museet derfor føjet lyde, lugte, smage og ting, man måtte røre ved, til den bestående udstilling. I *Spisestuen* kunne man for eksempel høre klirren af bestik og dæmpet samtale, så man lettere kunne få associationer til de mange mennesker, der gennem tiden havde siddet i rummet og spist de herligste retter, som de ansatte i køkkenet havde produceret. I *Rødestuen* – eller grevindens soveværelse – blandede duften af nybrygget, varm chokolade sig med parfumetræets duft – en grøn plante, som man i datiden satte ind i sovegemakker og små stuer for at afgive vellugt til det indelukkede klima, der ofte opstod i rum, hvor mange mennesker opholdt sig tæt sammen. I forbindelse med arbejdet med udstillingen blev museet opmærksom på fire cirkelrunde malerier, der stammer fra Gammel Estrup, men befinder sig på Nationalmuseet, og som forestiller fire af de fem sanser, nemlig smags-, føle-, lugte- og høresansen. Malerierne var i meget dårlig stand og kunne derfor ikke lånes til udstillingen. Imidlertid fik museet mulighed for at få lavet 1:1 reproduktioner, som kunne danne afsæt for udstillingen. Ud over disse reproduktioner, kunne museet også glæde sig over den ægte vare i form af 4 *stilleben*, der var indlånt til lejligheden fra danske herregårde. Stilleben („stille liv“) har hængt – og hænger i et vist omfang stadigvæk – rundt omkring på de danske herregårde. Deres tema er den sanselige verden, dens tillokkelser, dens bedrag og dens flygtighed,

og det var derfor oplagt at vise disse fine malerier i sammenhæng med museets fokus på sanser. Det var takket være en generøs bevilling fra C.A.C. Fonden, at museet kunne etablere udstillingen, der var et stort hit hos de besøgende.

I julen 2014 lod museet sig for alvor inspirere af den engelske herregårdsjul, som den tog sig ud omkring første fjerdedel af forrige århundrede. På det tidspunkt var 1. verdenskrig netop overstået, og eftersom England havde vundet krigen, tog danskerne i stor stil engelske skikke til sig. Det gjaldt også julen, hvor man for eksempel begyndte at spise kalkun efter engelsk forbillede i stedet for flæskesteg eller gås. Man pyntede også op med overdådige grandekorationer over spejle og kaminer fremstillet af materialer fra skovene omkring herregårdene, som vi kender det fra de engelske herregårde på den tid. Det var museets frivillige blomstergruppe, der stod for oppyntningen, som omfattede både krans, guirlander og dekorationer, der var moderne for knap 100 år siden. Men det var naturligvis ikke kun i hovedbygningen, der blev pyntet op til jul. Også hos skovarbejderfamilierne i Lunden på den anden side af vejen, blev der allerede fra første søndag i advent pyntet op. I *Mikkelsdalhuset* var stuen i 1930'erne samlingspunkt for familien i de mørke decembrafterner, og her blev lavet juletræsdyt som kræmmerhuse, julehjerter, musetrapper og engle i skæret fra petroleumslampen. Såvel juleudstillingen i skovarbejderhuset som den i hovedbygningen var åben for besøgende i hele december

måned. I weekender kunne besøgende også opleve levendegørelse med stuepiger, husjomfruer, tjenere og skovarbejdere, og som omtalt andetsteds var det noget, som publikum tog til sig og kvitterede for ved at møde talstærkt op, således at museet gik ud af december med det bedste besøgstal, som museet nogensinde har haft.

Udgivelser

Fredag den 28. november udgav museet for niende år i træk denne bog, *Herregårdshistorie*. Bogen, der henvender sig til alle herregårdsinteresserede, havde i sidste års udgave ligeledes særligt fokus på dannelsesbegrebet, og man kunne således for eksempel læse om opdragelsen og dannelsen af Sophie Charlotte komtesse Reventlow i slutningen af 1700-tallet. Eller man kunne blive klogere på hertuginde Anna Amalia af Sachsen-Weimar, der på nogenlunde samme tidspunkt tog på dannelsesrejse til Italien. Det var nemlig moderne for unge adelige at tage på dannelsesrejser rundt i Europa på dette tidspunkt. Formålet med turene var – gennem mødet med natur og kunst – at blive „genfødt“ og dannet af de indtryk, man fik undervejs. Bogen handlede også om andet og mere end det, der direkte kunne forbindes med dannelse, men da museet gennem en årrække har beskæftiget sig med dannelse på mange forskellige planer, var det altså også oplagt at benytte bogen som medie til at se nærmere på dannelsesbegrebet. Ud over de nævnte artikler, som mere direkte beskæftigede sig med dannelse, var der artikler, der

mere indirekte drejede sig om dannelse, nemlig for eksempel om livet på herregården Eriksholm, om forsvarssymbolik på danske renæssanceherregårde, om danske ’godsslagtere’, om arkitektonisk kulturarv, om oplevelsesøkonomi på Ledreborg, og om kvindelig iscenesættelse i klædedragten og fashionable kvinder på Gammel Estrup gennem tiden. Denne lille publikation, der snart kan fejre 10-års jubilæum, præsenterede i 2014 således endnu engang mange forskellige aspekter af de danske herregårdes kulturhistorie, og det var også for niende gang i træk takket være trofast støtte fra Albert Nielsen og Anna Niensens Fond, at bogen kunne udgives.

Forskning og undersøgelser

Forskningsmæssigt begyndte året glædeligt med opstarten af et nyt spændende ph.d.-projekt ved Dansk Center for Herregårdsforskning, som den 1. februar kunne byde ph.d.-stipendiat Rasmus Skovgaard Jakobsen (Religionsvidenskab og Historie) velkommen i teamet. Det fireårige projekt *Reformation og adel. En undersøgelse af reformationens påvirkning af den danske adel, cirka 1525-60’erne* blev sat i værk som et samarbejde mellem Historisk Afdeling ved Aarhus Universitet og Dansk Center for Herregårdsforskning. Projektet rummer en undersøgelse af reformationens påvirkning af dansk elitekultur i begyndelsen af 1500-tallet og har særligt fokus på den første generation af reformationspåvirkede adelige fra udvalgte adelige slægter. Projektet vil således kunne

I 2014 kunne Dansk Center for Herregårdsforskning byde velkommen til ph.d.-studerende Rasmus Skovgaard Jakobsen fra Historie, Institut for Kultur og Samfund på Aarhus Universitet. Rasmus påbegyndte i 2014 sit projekt, der skal belyse reformationens påvirkning af den danske elite i starten af 1500-tallet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

være med til at afdække, hvordan den lutherske reformation transformerede adelens forståelsesrammer, og hvilken konsekvens dette havde for adelen. Herved vil projektet også kunne være med til at øge vores forståelse af reformationen og dens generelle påvirkning af dansk kultur.

Centerets to igangværende postdoc-forskningsprojekter, begge støttet af Kulturstyrelsen, udviklede sig ligeledes i 2014 og kastede nye resultater af sig. Projektet *Uligheden for retten. Vilkår og rettigheder for tjenestefolk og landarbejdere på danske herregårde i 1800-tallet* ved ph.d. og historiker Dorte

Kook Lyngholm, belyste vilkårene for tjenestefolk og landarbejdere på danske herregårde i perioden 1791-1921 via en undersøgelse af retspraksis i sager om tjenesteforhold. I 2014 blev retspraksis omkring tjenestekonflikter på godserne undersøgt. Ligeledes blev den udvikling, domstolenes håndtering af retstvister omkring tjenesteforhold gennemgik i 1800-tallet, undersøgt, og retssikkerhed i en historisk sammenhæng blev dermed diskuteret inden for projektets rammer. Forskningsprojektet bidrog til centerets og museets forståelse af vilkårene for de mange i landområderne, der på den ene eller den anden måde arbejdede for herregårdene, og resultaterne indgik i museets formidling af livet for folkeholdet og ikke mindst i den nyudviklede formidling af herregårdsarbejderfamilien i skovarbejderhuset *Mikkelsdal* ved Gammel Estrup. Projektets resultater blev således i løbet af 2014 formidlet via artikler og ikke mindst via foredragsrækken *De glemte arbejdere* på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet. Projektet afsluttes i 2015.

I postdoc-projektet *Det naturlige menneske og den iscenesatte herregård. Selvopfattelse afspejlet i stemning og indretning i danske herregårdshjem 1770-1850* arbejdede ph.d. og etnolog Signe Steen Boeskov med sporene efter herskabslivets materielle rammer på herregårdene, den konsumtion, der knyttede sig til indretningen af stuer, sale og gemakker – og det, som disse ting kunne fortælle om livet og selvopfattelsen for herskabsfamilierne i perioden. Projektet kørte i 2014 parløb med nyudviklingen af

Via midler fra Kulturministeriet kunne et forskningsprojekt fra Dansk Center for Herregårdsforskning i 2014-15 belyse livet på herregården i perioden 1830-1930. Her ses Alice Scheel (1900-36), datter af Christen Lensgreve Scheel, foran Gammel Estrup i 1918. Billedet stammer fra Erik Scheels private familiealbum. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

museets permanente interiørudstilling, der netop dette år havde perioden omkring år 1800 som fokus. Således åbnedes i juni 2014 som beskrevet andet-

steds fire nyrestaurerede og nyindrettede rum på museet, der på baggrund af forskningsprojektets resultater, fortalte historien om adelsslægten Scheels „vil-

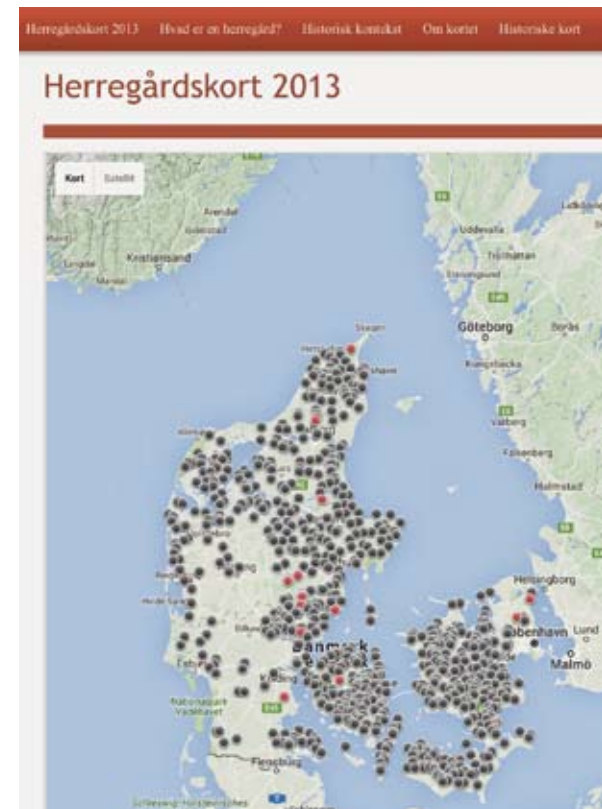
de greve“ Jørgen Scheel (1768-1825), der som sin tids sofistikerede adelsmand både favnede tidens dannelses- og familieidealer. Projektet afsluttes i 2015.

Som nævnt begyndte året med opstarten af et nyt forskningsprojekt. Det afsluttedes glædeligvis ligeledes med et nyt projekt. Sommeren 2014 tildelte Kulturministeriet centeret midler til et mindre postdoc-forskningsprojekt med titlen *Herregården mellem ideal og praksis*, der skal omhandle Gammel Estrups udvikling i herregårdens sidste beboede århundrede fra 1830 til 1930. Projektet blev i gangsat 1. november og resulterede hurtigt i opdagelsen af arkivalske kildegrupper, som hidtil havde været ukendte for museet, men som vil komme til at bidrage betydeligt til vores viden om livet på herregården i denne meget underbelyste periode. Projektets resultater skal danne grundlag for museets igangværende udvikling af den permanente udstilling og formidling af 1800-tallets herregård. Projektet afsluttes i 2015.

Forsknings-formidling

Dansk Center for Herregårdsforskning har i stigende grad fået en vigtig opgave som sparringspartner og rådgiver og modtager løbende mange spørgsmål og forespørgsler. Centeret besvarede således også i 2014 mange interessante henvendelser fra organisationer, journalister, fagfolk, studerende og private med interesse for området.

Den største begivenhed blandt centerets forskningsformidlingsaktiviteter i 2014 var lanceringen af

Med lanceringen af www.danskeherregaarde.dk gjorde Dansk Center for Herregårdsforskning i 2014 det let og overskueligt at danne sig et overblik, se den historiske udvikling og gå i dybden med samtlige herregårde i Danmark. Foto: screenshot fra www.danskeherregaarde.dk

den store webdatabase www.danskeherregaarde.dk, der blev til med økonomisk støtte fra Realdania. Hjemmesiden introducerer samtlige 727 danske her-

regårde, viser udviklingen i herregårdenes udbredelse i landskabet fra 1770 til i dag og indrammer via en række tematiske artikler skrevet af historikere, etnologer og arkitekter historien om den danske herregård. www.danskeherregaarde.dk blev lanceret i forbindelse med Dansk Center for Herregårdsforskning deltagelse i vidensfestivalen Forskningens Døgn ved arrangementet *Den danske herregård på landkortet*. Arrangementet, der fik stor opmærksomhed og tilslutning, rummede ud over fejringen og introduktionen af hjemmesiden, foredrag om herregården i kulturlandskabet ved de tre arkitekter Henrik Ejnar Rasmussen, Nicolai Berg Andersen og Emil Kroghede Olsen. Dansk Center for Herregårdsforskning indledte på baggrund af den nye database, www.danskeherregaarde.dk et samarbejde med Aarhus Universitets populære database www.danmarkshistorien.dk om udviklingen af et digitalt herregårdstema.

I slutningen af april måned var der studietur til seks sjællandske herregårde: Svenstrup, Ledreborg, Selsø, Vedbækgaard, Løvenborg og Skjoldenæsholm. Turen var godt besat med nogle og tredive entusiastiske fagpersoner, som i det daglige beskæftigede sig med herregårde, og vejret viste sig fra sin allerbedste side og lod solen skinne fra en skyfri himmel, således at de fire norske deltagere også fik lejlighed til at nyde det danske forårslandskab fra sin allerbedste side. Gårdene gav deltagerne et rigt og nuanceret indblik både i fortiden gennem herregårdenes lange historie og i nutidens vilkår for at bebo og drive en herregård. Der var således mulighed for at bese moderne

storlandbrug, steder, der ernærede sig ved oplevelsesøkonomi, herregårde med besøgshaver og storfamilier i flere generationer. Overnatningen foregik også på en herregård, idet Dragsholm Slot, der i dag fungerer som hotel, lagde rammer til såvel middagen tirsdag aften som værelser til de trætte deltagere.

Afholdelsen af den tværfaglige og internationale konference *Nordisk Slots- og Herregårdssymposium 2014* blev også en stor og vellykket begivenhed. Danmark var for første gang siden 2009 vært for konferencen, der afholdes årligt på skift i de nordiske lande. Emnet var i år *Gods, herregård og herskab i 1600-tallets Norden*, og en større forsamling af herregårdsforskere fra både universitets- og museums miljøer i Sverige, Norge, Danmark og Finland mødtes fra den 18. til den 21. september på herregården Holckenhavn på Fyn til to dage med oplæg og diskussion og derefter to dage med ekskursioner og fremvisninger af 1600-tallets fynske herregårde. Symposiets afholdelse var gavmildt støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney-Møllers Fond til almene Formaal, Augustinus Fonden, Den Ingwersenske Fond, Farumgaard-Fonden, Letterstedtska Föreningen, Stiftelsen Clara Lachmanns Fond og Johanne og Ejnar Flach-Bundegaards Fond.

I efteråret 2014 blev formidlingsprojektet *Herregårdene – Porten til Europa* sat i gang på Dansk Center for Herregårdsforskning med støtte fra Fonden 2017. I projektet fokuseredes der på herregårdenes rolle som kulturelle centre på landet og på den adelige dannelsesrejse. Godsejerne var interna-

Deltagerne på Nordisk Slots- og Herregårdssymposium smiler tilfredse efter et vellykket arrangement på Fyn. Internationale symposier som disse er vigtige i samarbejdet om at styrke det tværfaglige og internationale herregårdsforskningsmiljø.
Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

tionalt orienterede, og herregårdene var derfor ofte de første til at modtage de nyeste europæiske strømninger. Fra herregårdene bredte disse strømninger sig ud i lokalsamfundene. Projektet var opstart til centerets og museets deltagelse frem mod *Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017*, der i december 2014 blev muliggjort ved en yderligere bevilling fra Fonden 2017. Formidlingsprojektet vil frem mod 2017 formid-

le den internationale vinkel på herregårdenes historie. Med herregårdene som prisme vil det blive belyst, hvordan regionen i fortid og nutid har indgået i en udveksling med fælleseuropæiske kulturelle tendenser. Herregårdene beskrives som vigtige knudepunkter i fortidens udveksling af viden og ideer, mode og kunst, teknologi og trends på tværs af landegrænser og fra og til de lokalområder, som de var placeret i.

Igennem ph.d. Dorte Kook Lyngholms projekt „Ulighed for retten. Vilkår og rettigheder for tjenestefolk og landarbejdere på danske herregårde i 1800-tallet“ fik Gammel Estrup – Herregårdsmuseet mulighed for at formidle historierne om herregårdens tilknyttede og til tider glemte arbejdere. Her ses en flok af netop de arbejdere foran Gammel Estrups bygninger i starten af 1900-tallet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Centerets personale formidlede i 2014 desuden herregårdsforskningen gennem fagfællebedømte artikler („Signe Boeskov: *Herregårdsliv 1855-68. De store besøg og historien om herregården og familien Tang, 2014*“ samt „Signe Boeskov: *Christine Tang*

Valeur. En herregårdshistorie tager form, 2014“) og en række formidlingsartikler blandt andet udgivet i antologiserien *Herregårdshistorie*. Ligeledes havde centerets forskere holdt en række foredrag og oplæg i 2014, der formidlede herregårdshistorien i både

Jørgen Scheel (1768-1825) var internationalt orienteret og var en af de adelspersoner der var med til at gøre herregårdene til kulturelle porte ud i Europa. Stik af G.L. Chrétien, Paris 1800 i Hugo Matthiesens bog „En Greve“. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

faglige og populære kredse. Herunder: 24.04.2014: Mikael Frausing på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet: *www.danskeherregaarde.dk* som formidlings- og forskningsredskab. 12.06.2014: Dorte Kook Lyngholm på Aarhus Universitet: Godset som „*storusstand*“. 17.06.2014: Mikael Frausing på Sønderborg Slot: *Herregårde på kanten – fra kulturarv til oplevelsesøkonomi*. 01.10.2014: Dorte Kook Lyngholm på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet: *Ulig-*

hed og ulydighed. 28.10.2014: Signe Boeskov på Aarhus Universitet: *1800-tallets herskab og herskabelighed*. 18.11.2014: Signe Boeskov på Upplandsmuseet, Uppsala, Sverige: *Skærpede krav til forskning på danske museer. Erfaringer fra Dansk Center for Herregårdsforskning*. 27.11.2014: Britta Andersen på Gammel Estrup: Aarhus 2017 og *Herregårdene – porten til Europa*, oplæg for DUR, Djurslands Udviklingsråd. 8.12.2014. Britta Andersen på Rigsarkivet, Julius Bomholt-seminar: *Forskning som løftestang for et mindre museum*.

Forskningsnetværk og samarbejde

Dansk Center for Herregårdsforskning fortsatte i 2014 det gode samarbejde med Arkitektskolen i Aarhus, Nationalmuseet og Aarhus Universitet. Samarbejdet med Aarhus Universitet og Arkitektskolen medførte i årets løb blandt andet gæsteforelæsninger på universitetet og adskillige besøg af studerende fra begge institutioner på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet med efterfølgende rådgivning og sparring.

Dansk Center for Herregårdsforskning var tovholder for konference- og netværksfællesskabet *Nordisk Slots- og Herregårdssymposium* og det danske netværk *Herregårdspuljen* og formidlede nyheder, meddelelser og samarbejdsflader mellem netværkenes medlemmer. Dansk Center for Herregårdsforskning havde desuden tilknytning til forskningsnetværkene *Reformatorisk teologi og konfessionsskulturer* og *konsumptionsnetværket Shop, consumer, city. Retailing, consumption and urban geographies*

1660-2000. Dansk Center for Herregårdsforskning havde i 2014 indledt samarbejde med historienet-portalerne www.danmarkshistorien.dk og www.historiskatlas.dk, og centeret indgik også i 2014 i den projektgruppe, der stod bag udgivelsen af det store tværfaglige bogværk „Nørre Vosborg i tid og rum“ (red. Anders Bøgh, Helle Henningsen og Kristian Dalsgaard).

Kulturministeriets Forskningsudvalg udviste interesse for Dansk Center for Herregårdsforskning i 2014. Udvalget besøgte derfor Gammel Estrup – Herregårdsmuseet og blev orienteret om centerets arbejde i oktober, og centerets bestyrelsesformand, Britta Andersen, var i december inviteret til at fortælle om centerets erfaringer med tværinstitutionel forskning på Julius Bomholt-seminaret, der er Kulturministeriets Forskningsudvalgs årlige seminar om forskning.

Indsatsen i 2014 i Dansk Center for Herregårdsforskning fungerede samtidig som en foreløbig kulmination på Centerets virke, idet samarbejdet med Aarhus Universitet, Arkitektskolen Aarhus og Nationalmuseet mandag den 1. december havde eksisteret i 10 år. I den forløbne tid har Centeret været et stort aktiv for herregårdsområdet generelt, idet det har været centrum i den nyorientering, som herregårdsområdet har gennemgået i de forløbne 10 år. Det har endvidere været en væsentlig årsag til, at museet har kunnet løfte sit ansvarsområde på forskningssiden og udvikle og perspektivere forskningen i de danske herregårdes kulturhistorie – forskning, som hovedsageligt er gennemført for midler

fra fonde og sponsorer. Jubilæumsfestlighederne henlægges til januar 2015, hvor museet samtidig kan markere sin 85 år fødselsdag.

Indsamling og registrering

I 2014 tog museets indsamling og registrering udgangspunkt i forsknings-, restaurerings- og formidlingsprojektet *Videnskabernes og Lidenskabernes rum*. Omdrejningspunktet for projektet var den farverige Jørgen Scheel (1768-1825) – storgodsejer, vidt berejst og dannet levemand og ikke mindst passioneret samler. Projektet udmøntede sig som allerede beskrevet blandt andet i udstillingen *Grevens arbejdsværelse* på museets anden sal. I de optegnelser over inventarer og indretning fra 1815-16, der ligger til grund for den nuværende indretning af *Grevens arbejdsværelse*, oplistes en lang række genstande af teknisk eller naturvidenskabelig art i selskab med mere eksotiske genstande. Optegnelserne afspejler en tid, hvor skønhed og videnskab hang sammen, og hvor der ikke var noget underligt i, at barometre, termometre, mikroskoper, kikkerter og måleredskaber optrådte side om side med kinesiske tøfler, japanske sko, pistoler, voksfrugter, dyrefigurer, musikinstrumenter og en samling af konkylier. De meget omfattende optegnelser fortæller samtidig historien om et begejstret, interesseret og højt dannet menneske, der samlede og bragte fantastiske genstande fra den store verden til sine herregårde i Danmark. Bagsiden af samlermanien var, at greven i sin levetid formøblede det meste af den enorme formue, han havde arvet, og den store samling

I 2014 havde Gammel Estrup – Herregårdsmuseet den store fornøjelse at erhverve en stor samling af konkylier, der tilmed havde familiære relationer til Gammel Estrup og Jørgen Scheel selv. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

er således for længst forsvundet fra Gammel Estrup. En del af projektet *Videnskabernes og lidenskabernes rum* var derfor at indsamle tilsvarende eksempler på den overflod af genstande, Jørgen Scheels havde i sine samlinger og i sine arbejdsværelser.

Et af de mere eksotiske indslag i Jørgen Scheels samling var en „anseelig samling konkylier“. Som grevens mange andre eksotiske genstande var denne samling desværre forsvundet fra herregården. Så stor var glæden på museet, da der i det tidlige forår kom

I forbindelse med indretningen af værelserne af værelserne på anden sal indsamlede museet en lang række genstande som f.eks. bøger, porcelæn og en temaskine, der kunne give et indtryk af den store mangfoldighed i grevens indkøb til sine herregårde. Foto: Kirsten Nijkamp.

en omfattende konkyliesamling til salg hos en dansk antikvitethandler. Det viste sig oven i købet, at samlingen havde en særdeles interessant proveniens, idet

den stammede fra herregården Hvedholm på Sydfyn. Som en smuk sløjfe på historien viste det sig, at den Caroline Louise komtesse Bille-Brahe-Selby, der blot

10 år gammel grundlagde samlingen i 1877, var en efterkommer af Henrik Bille-Brahe (1709-89), hvis datter Christiane Mette Bille Brahe i 1790 ægtede netop Jørgen Scheel til Gammel Estrup! Så ikke blot havde man altså her at gøre med en konkyliesamling med herregårdsproveniens – samlingen stammede oven i købet fra en familiemæssig relation til projektets hovedperson, Jørgen Scheel. Det lå derfor museet meget på sinde at erhverve samlingen – ikke mindst ,fordi sælger havde opgivet at afsætte samlingen herhjemme og vurderede, at tiden var moden til enten at forsøge at sælge samlingen gennem et af de store internationale auktionshuse eller ganske enkelt at splitte samlingen op, således at de mest prangende konkylies kunne sælges til for eksempel butiksdækoration eller udsmykning af hotellobber.

Med hjælp fra Kulturstyrelsen og velvilje fra antikvitethandleren, Antik Damgaard-Lauritzen, lykkedes det til alt held museet at erhverve samlingen tillige med tre rigt illustrerede bøger med optegnelser over konkyliesne. Bøgerne havde den unge komtesse, Caroline Louise Bille-Brahe-Selby, brugt som udgangspunkt og en slags „tjekliste“ for sin samling. Den sjældne konkyliesamling blev således på danske hænder og kan nu nydes af alle, der lægger vejen forbi museet og *Grevens arbejdsværelse*. Fra Hvedholm kom også en kinesisk parasol, der ligeledes fortæller om tidens fascination og interesse for det eksotiske og verden omkring. Til den mere naturvidenskabelige afdeling hørte indsamlingen af J. G. Moltkes kortbog, J. G. Moltke (1746-1818) var søn af den magt-

fulde A. G. Moltke (1710-92) og embedsmand med høje poster i statsforvaltningen. Som sin standsfælde Jørgen Scheel var han stærkt naturvidenskabeligt interesseret og var selv i besiddelse af en omfattende naturhistorisk samling, som han siden skænkede til Københavns Universitet. Kortbogen indeholder kort fra alle verdensdele og vidner om den store nysgerighed over for den omgivende verden og ønsket om at kortlægge den, som de to grever delte med flere af deres samtidige standsfælder. Jørgen Scheel rejste i årevis rundt i Europa og sugede tidens strømninger til sig, og i optegnelserne fra hans hjem optræder såvel en globus som adskillige kort, der vidner om hans store geografiske interesse. Af mere dagligdags inventar og genstande til livet i stuer og sale erhvervede museet i forbindelse med projektet et par kommoder fra cirka 1820, der hidrørte Trøjborg Slot ved Tønder, en jagttaske fra Langesø og en temaskine fra herregården Flenstoft på Fyn. Ifølge optegnelserne over inventaret på Jørgen Scheels herregårde i begyndelsen af 1800-tallet fandtes der teudstyr som teborde, porcelænskopper med videre i de fleste værelser lige fra dagligstuer over *Riddersalen* til soveværelserne. Temaskinen kunne opvarme vand til te ved hjælp af trækul og gav således mulighed for at lave teen i det værelse, hvor man befandt sig frem for det fjernereliggende køkken. Gennem 1700-tallet, hvor tedrikningen for alvor var blevet populær, var brygningen af te ofte en hel lille ceremoni udført af huset frue. Teen var dengang en luksusvarer fra Østen og sammen med det kostbare porcelæn, den blev ser-

veret i, gav det værtinden mulighed for at vise, at man var med på moden og havde det rette udstyr. Dertil kom det rent praktiske i, at teen ikke skulle transporteres hele vejen fra køkkenet og dermed ikke blev kold.

I 2014 havde museet desuden det held at erhverve indtil flere genstande, der oprindeligt kom fra Gammel Estrup, eller som havde tilhørt ejerslægten Scheel. Da Gammel Estrup blev solgt i 1926 fik arvingerne til den sidste greve, Christen Scheel, naturligvis hvad de ville have, mens resten af inventaret efterfølgende blev solgt på auktioner dels på Charlottenborg i København, dels på selve herregården. Siden museets oprettelse i 1930 har man forsøgt at finde frem til og indsamle de mange genstande, der blev spredt for alle vinde i 1926, og vi er stadig heldige at komme over genstande enten på auktion eller gennem private. Det skete blandt andet i foråret 2014, da museet blev tilbudt et helt møblement bestående af en sofa, seks salonstole, en kommode og to konsolborde – alt i Louis Seize stil. Møblementet havde oprindeligt stået på Gammel Estrup, men var i 1926 blevet solgt på auktion. Køberen var Otto Christian Mønsted, og nu, knap 90 år senere, ønskede hans efterkommere at lade møblerne gå tilbage til Gammel Estrup til glæde for de mange mennesker, der bruger museet.

Relationen til Gammel Estrup og slægten Scheel var også afgørende, da museet i foråret købte det lille, charmerende maleri *Dreng med hjort*. Billedet forestiller en lille dreng iført tøj fra første del af

1800-tallet inklusiv en fin kniplingskrave. Han holder en lille hjort om halsen, mens han fodrer den med blade. Bag på maleriet står der skrevet „*B. Bruun. Malet 1826 samtidig med Bedstefaderen – Bestemt til Fødselsdagsgave til min Moder den 30. Marts 1826*“ Hvem *B. Bruun* er, ved vi desværre ikke på nuværende tidspunkt, men med en anden skrift står der *Kresten Scheel*, som var den tidligere ejer af billedet, og således knyttes billedet til slægten Scheel. Kunstneren er angivet *J. Turretin del. 26*, som er identisk med Jean-Jacques Turretin (1779-1858).

En anden genstand, der i 2014 efter mange år „kom hjem“ til Gammel Estrup, var en meget fin regencekommode af birketræ fra midten af det 18. århundrede, som museet fik hammerslag på hos Bruun Rasmussen. Kommoden skulle have tilhørt en af Gammel Estrups markante ejere – Jørgen Scheel (1718-86). Et af Jørgen Scheels mange embeder var *gehejmeråd*, hvilket betød, at han var medlem af kongens højeste råd. Det var netop denne titel, der ledte os på sporet af hans forbindelse med kommoden, som desværre var uden stamhusseddel. I nederste kommodekuffe fandtes nemlig en lille træplakette, hvorpå der står „*Geheim.... Scheel*“ – resten af bogstaverne i *gehejmeraad* var brækket af, men der kan vist ikke herske tvivl om meningen. Museet fik endnu en genstand med relation til Jørgen Scheel; nemlig et maleri forestillende professor Christian F. Gellert (1715-69) ved Leipzig Universitet. Her var han kendt som både digter og moralpædagog. Den gode

professor var imidlertid knyttet til Danmark gennem flere adelsfamilier, der brugte ham i forbindelse med deres børns uddannelse – heriblandt Jørgen Scheel på Gammel Estrup, der ansatte professoren til at undervise sin søn Christen Scheel. Der var imidlertid ikke meget, der afslørede professorens identitet på maleriet. På auktionshusets udbudsmateriale stod der blot: „Ubekendt maler, 18. årh.: Portræt af en herre. Usigneret“. Så der var ikke meget at gå efter. Men heldigvis blev professoren genkendt, da man på Reventlow-Museet er i besiddelse af et portræt af ham, fordi han også var lærer for Reventlow-familien i 1760'erne.

Maleriet er et eksempel på, at museet også har til opgave at indsamle genstande fra andre grupper på herregården end herskabet. Men netop når det kommer til de ansattes genstande, har det vist sig betydeligt mere vanskeligt at finde ting, der fortæller om deres ejeres liv på herregården – sandsynligvis fordi de ikke har haft samme værdi som herskabets mere kostbare genstande, og derfor ikke er blevet bevaret, og fordi mange af brugstingene simpelthen er slidt op og smidt væk. Indimellem er vi imidlertid heldige at finde noget, der peger mod herregårdens ansatte og husholdningen på herregården. En sådan genstand er den dragkiste, som havde tilhørt en Peder Boie, der tjente på Gammel Estrup. Dragkisten har han formentlig taget med sig fra ansættelsessted til ansættelsessted, indtil den efter hans død enten er gået i arv til hans nærmeste eller er blevet solgt. Hvis blot den dragkiste kunne tale, ville den sikkert

I det omfattende arkivmateriale om Jørgen Scheel, som lå til grund for restaureringen og nyindretningen af Grevens Arbejdsværelse, fandtes der meget specifikke opgørelser over inventaret i værelset. Desværre er de fleste møbler gået tabt i forbindelse med grevens fallit, men som erstatning for de originale lykkedes det museet at indsamle to smukke kommoder fra herregården Trøjborg fra ca. 1820 til at smykke vinduesnicjerne i rummet. Foto: Kirsten Nijkamp.

kunne fortælle os mangt og meget om livet blandt herregårdens tjenestefolk.

En anden genstand, der løftede sløret for livet i herregårdens mere ydmyge rum, er den saftpresser, som blev foræret til museet i efteråret 2014. Saftpresseren var oprindeligt blevet brugt på herregården

I forbindelse med restaureringen af Von Thienens Kammer på anden sal fremkom denne inskription på væggen under vægbeklædningen. Bogstaverne SRSA er sandsynligvis en forkortelse for Søren Rasmussen Auning, hvilket står skrevet nedenunder. Søren Rasmussen kan meget vel have været en håndværker fra Auning, der medvirkede til restaureringen af Gammel Estrup – måske helt tilbage i 1700-tallet. Foto: Roberto Fortuna.

Overgaard ved Mariager fjord. Her var den blevet brugt til at presse saften ud af havens frugt – for eksempel til gele i desserter. Museet har i en årrække

fokuseret på herregårdens husholdning; i haven er der således blevet etableret en køkkenhave ikke langt fra den store æblehave, og i herregårdskøkkenet bli-

ver der flittigt bagt og lavet mad efter opskrifter fra Gammel Estrup og andre herregårde. Genstande, der fortæller os mere om madlavningen på herregården, er således altid meget velkomne i museets samling. Fra en anden herregård i Overgaards nærhed, Ovegaard, kom et spisestuemøblement i nyrenæssancestil – en stilart, der tog udgangspunkt i renæssancens arkitektur og møbelstil, og som blev populær i sidste del af 1800-tallet. Stilen blev ofte brugt til blandt andet spisestuemøblement, biblioteker og herreværelser, hvor man foretrak møbler i en maskulin stil, hvilket nyrenæssance-stilen blev betragtet som. Møblementet, der bestod af et spisebord, en anretterskænk, et anretterbord, et skab og ikke mindre end 12 ens stole, blev solgt til godsejer Caj Neergaard-Petersen i 1960'erne og stod i spisestuen på Ovegaard indtil 1995, hvor de i forbindelse med et generationsskifte på Ovegaard blev flyttet til Overgaards mølle.

Siden museets stiftelse i 1930 og indtil omkring årtusindskiftet har indsamlingen været koncentreret omkring genstande fra Gammel Estrup, og tidsmæssigt lå vægten på 1700-tallet. Det var nemlig kun museets første sal, hvor historien om Gammel Estrup i 1700-tallet blev fortalt, der var åben for publikum. Sidenhen har museet udvidet sit interesseområde til at omfatte herregårdene generelt – såvel geografisk som tidsmæssigt. På grund af denne tidligere indsamlingspolitik er der dog i dag huller i samlingen, navnlig når vi kommer op i 1800-tallet. Det forsøger museet at råde bod på – blandt andet med forskningsprojektet bag *Videnskabernes og Lidenskabernes*

rum og den deraf følgende indsamling med fokus på begyndelsen af 1800-tallet. Udforskningen af den efterfølgende periode fra midten af 1800-tallet blev ligeledes påbegyndt i 2014, og det var derfor noget af en gevinst, da museet i sommeren 2014 fik mulighed for at erhverve en række dagligdags genstande, som var udgået fra kongehusets samling. Der var tale om et vaskeskab, et servanteskab og et toiletspejl – alt i mahogni – samt tre toiletspande i fajance fra Villeroy og Boch. Det er alt sammen genstande, der fortæller om dagliglivet på slotte og herregårde.

Bevaring og konservering

Siden 2008 har museet arbejdet målrettet med bevaring og konservering efter en tilrettelagt udviklingsplan, hvor forskning, indsamling, formidling og restaurering af bygningen, interiørerne og genstandene tænkes sammen i én indsats. Gennem de seneste seks til syv år er rum for rum og de genstande, der var i dem, blevet restaureret og konserveret. I 2013 afsluttedes første sal, hvor fokus var på herregårdslivet i 1700-tallet, og i 2014 var turen så kommet til fire rum på museets anden sal, hvor tiden i begyndelsen af 1800-tallet formidles. I anledning af restaureringen og indretningen af *Grevens arbejdsværelse* og tre andre rum, der illustrerer grevefamiliens liv, fik museet konserveret og restaureret grevens skrivepult til lige med et såkaldt girafklaver, der skulle stå i en af grevefamiliens stuer, *Den Gule Stue*. Girafklaveret er et opretstående klaver – og derfor pladsbesparende. Det blev opfundet i Wien og var særdeles populært i

Nordeuropa i begyndelsen af 1800-tallet. *Den Gule Stue*, hvor klaveret nu står, er indrettet som et billede på tidens nye ideal, hvor familielivet og det kærlige forhold mellem børn og voksne blev dyrket. Idealerne var i udgangspunktet borgerlige, men afspejledes også i adelens indretning, som det er illustreret i den nyindrettede dagligstue. Tidligere tiders formelle kabinet blev her forvandlet til noget hjemligt, der begyndte at ligne den dagligstue, som vi kender i dag. Her kunne familien være sammen om fælles aktiviteter – som f.eks. musik og sang.

I 2012 fik museet i samarbejde med *Kunstkonserveringen, Afdeling Vest* udført en gennemgang af alle museets malerier for at skabe et overblik over deres tilstand. På grundlag af resultaterne af denne gennemgang arbejder vi os nu frem billede for billede. I 2014 lykkedes det at skaffe midler gennem *Kulturhistorisk kunstkonservering* til at få restaureret et maleri af Gammel Estrup. Maleriet er dateret til 1823 og viser Gammel Estrups hovedbygning set fra nordøst. Det gengiver dermed den nu nedrevne østfløj og er således et vidnesbyrd om Gammel Estrups bygningshistorie; den lave delvist i bindingsværk opførte østfløj er en jævn bygningstype, der har tjent praktiske formål – i 1820 befandt der sig eksempelvis ostekammer, pigeværelse og vaskehus i fløjen. I eftertiden er netop den slags bygninger ofte forsvundet fra det danske herregårdsmiljø i forbindelse med restaurering og modernisering. Maleriet er ikke af stor kunstnerisk kvalitet, men illustrerer på fineste vis romantikkens fornyede syn på herre-

gårdenes kulturmiljø. Hovedbygningen er gengivet fra den vinkel, hvor bygningskroppen fremtræder mest vilkårlig, og samtidig ses i forgrunden Alling Å og voldgraven med svaner; nu fremstår herregården ikke længere som et imponant udtryk for adelens magt, men som anledning til følsom refleksion over historie og natur. Maleriet er nu i en stand, så det kan udstilles i museets nyrestaurerede interiører, hvor historien om livet på herregården i 1800-tallet folder sig ud.

Personale, bestyrelse og netværk

Som det fremgår af ovenstående, holdt museet i 2014 – i lighed med de foregående år – en aktiv og opsøgende kurs og ikke mindst et særdeles højt aktivitetsniveau. At det overhovedet kunne lade sig gøre med kun syv fastansatte og 8-10 personer i kortere eller længere projektansættelser, skyldtes først og fremmest, at museet var i den heldige situation, at de tilknyttede medarbejdere udviste overordentligt stort engagement, iderigdom og velvilje over for stedet og de opgaver, det påhviler museet i forhold til museumsloven at løfte. Hertil kom museets netværk af frivillige ildsjæle, der deltog i alle museets udadvendte aktiviteter. Netværket er i stadig vækst, og det blev omorganiseret og systematiseret i løbet af 2014, hvor der også blev nedskrevet en frivilligpolitik. De cirka 100 aktive medlemmer i netværket var med til at muliggøre og løfte især de store arrangementer som *Herregårdsmarkedet* og *Jul på Gammel Estrup*, men de frivillige var også med til at skabe liv på her-

I flere af rummene på anden sal fandtes der rester af originalt tapet. Desværre havde bla. arkta-petet i Den gule stue mistet sine klare farver og var blevet blegt og neutralt. For at give de besøgende et indtryk af rummes udseende i begyndelsen af 1800-tallet fik museet derfor fremstillet kopier af det originale bloktrykte tapet. Bag det nye tapet, der er sat på rammer og opspændt lærred, findes endnu det originale tapet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Sara Hai Abildstrup (til venstre) og Christian Rudbeck (i midten) var i 2014 en stor og vigtig del af den levendegørende formidling af museet. Her ses de begge udklædte til den årlige Allehelgens aften, hvor hele Gammel Estrup – Herregårdsmuseet er beklædt i levende lys. Det er museumsinspektør Klaus Højbjerg, som agerer adelsmand til højre i billedet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

regården året rundt, hvor man kunne møde dem i arbejdende værksteder og arbejdsgrupper, som husjomfruer i *Herregårdskøkkenet* og som hjælpere ved både interne begivenheder og publikumsarrangementer. De frivillige fungerer også som vigtige ambassadører, når museet ønsker at sprede budskaber og markedsføre museet både fra mund til mund og digitalt, hvor museet i løbet af 2014 fik intensiveret indsatsen på de sociale medier. Uden det dygtige personale og de engagerede frivillige kunne museet simpelthen ikke fungere på det niveau, det gjorde i 2014.

Jævnt fordelt hen over året deltog også flere dygtige og engagerede personer i forskellige praktikordninger, ved forskningsopgaver og i beskæftigelsesprojekter. Således havde museet stor glæde af praktikanterne Christian Rudbeck, Sara Hai Abildstrup og Helle Ingerslev Kristensen. Førstnævnte afsluttede sin praktik sidst på året og tiltrådte derefter en stilling som tovholder på projektet omkring skovarbejderhuset *Mikkelsdal*. Huset ejes i dag af Løvenholm Fonden, og museet havde via det tætte samarbejde med fonden fået overdraget opgaven med at restaurere huset og formidle historien om nogle af de skovarbejdere, der ofte var tilknyttet de større gårde og godser med egen skov. Fonden bidrog også økonomisk – sammen med Augustinus Fonden, C.A.C. Fonden, ELRO-fonden og Sonning-Fonden – til husets omfattende istandsættelse, mens det – som tidligere omtalt var Arbejdsmarkedets Feriefond, der betalte for formidlingen. Christian Rudbeck kom

fra Oplevelsesøkonomi/Nordisk Institut ved Aarhus Universitet og havde en sjælden evne til at få det fulde potentiale ud af en opgave som formidling og levendegørelse af i dette tilfælde et skovarbejderhus. Han var også drivkraften i at skaffe mange af de rekvisitter, huset skulle indrettes med, således at det midt på året kunne åbnes for publikum og bruges i museets daglige formidling. Endelig tog han også initiativ til at starte den gruppe af frivillige, som på sigt skal være med til at passe haven og levendegøre huset for de besøgende.

Helle Ingerslev Kristensen var i 2014 i praktik på museet i forbindelse med hendes studier ved Arts på Aarhus Universitet. Da hun i praktikperioden blandt andet var involveret i museets arbejde med børneformidling, var det oplagt, at hun i forbindelse med den efterfølgende specialeskrivning fortsat var tilknyttet museet og i den forbindelse gennemførte en række casestudier i formidlingen for børn med særlige behov. Under såvel praktikperioden som specialeskrivningen udviste Helle gode formidlingsmæssige egenskaber, og de opgaver, museet stillede hende overfor, blev alle løst til museets store tilfredshed. Sara Hai Abildstrup kom også fra Arts ved Aarhus Universitet, og hun var i sin praktikperiode tilknyttet Dansk Center for Herregårdsforskning. Her arbejdede hun med et bredt udsnit af de mange faglige sekretariatsopgaver, som centeret dagligt beskæftiger sig med. Ikke mindst fondssøgning, planlægning og efterfølgende afvikling af *Nordisk Slots- og Herregårdssymposium* var et fokuspunkt. I dette såvel som alle øvrige

opgaver gik Sara til arbejdet med initiativ og stort gå-på-mod, hvilket også var årsagen til, at det lykkedes museet efterfølgende at ansætte hende i forskellige mindre projekter.

På direktør Peter Jensens 80 års fødselsdag den 19. juni blev der uddelt et legat på kr. 20.000 til den ene af museets to betjente, Michael Barfoed Larsen. Peter Jensen var museets bestyrelsesformand i årene 1998 til 2009 og stifter af fonden Birte og Peter Jensens Fond, der har til formål at støtte medarbejdere hos Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, Den Gamle By og Aktieselskabet Carl Christensen. I begrundelsen for at uddele årets legat til Michael Barfoed Larsen stod, at han både var en utrolig dygtig håndværker og en mand, der gik til alle opgaver med ophøjet ro, omhyggelighed og præcision. Derfor var det næppe heller nogen overraskelse, at Michael Barfoed Larsen i sin fritid var en lidenskabelig buejæger og havde nedlagt flere dyr med bue og pil – den slags kræver både respekt og ikke mindst en rolig hånd! Det var dejligt, at museet også i 2014 gennem Birte og Peter Jensens Fond havde mulighed for at vise sin påskønnelse og taknemmelighed over for de meget dygtige og engagerede medarbejdere, som museet har og er helt afhængigt af.

Midt på året blev det også tid for at skifte formand for museets bestyrelse, idet direktør Jørgen Andersen valgte at gå af efter 5 år på posten. Jørgen Andersen har i de 5 år ydet en engageret, venlig og praktisk indsats for museet. Ingen er gået forgæves til ham, hvad enten det handlede om „tunge“ muse-

umssager omhandlende økonomi, strategi og personalesager, eller det var et spørgsmål om hjælp til praktiske gøremål som pålimning af kantebånd i udstillingen – det kaldes også at sætte agramaner op – teltopstilling i borggården eller afhentning af materiale hos Nationalmuseets bevaringsafdeling i Brede! Som afløser på formandsposten valgtes regionsrådsformand, Bent Hansen. Han er oprindeligt uddannet cand.mag. i samfundsfag og historie, og som tidligere har arbejdet som både universitetsunderviser og gymnasielærer, hvorfor han med denne baggrund var en oplagt formandskandidat for museet, der er en vigtig kulturarvsinstitution ikke bare i regionen, men på landsplan. I forbindelse med formandsskiftet indtrådte økonomidirektør Jens Christian Bang som ny repræsentant for Aktieselskabet Carl Christensen i stedet for Jørgen Andersen, og godsejer Anne Sophie Gamborg erstattede Bendt lensgreve Wedell som repræsentant for Danske Godser og Herregårde.

Til slut

I 2014 fik museet også besøg af Kulturministeriets nye departementschef, Marie Hansen og afdelingschef, Steen Kyed. Besøget var et led i deres tur rundt i landet hos et udvalg af deres østjyske institutioner, og altså her i blandt Gammel Estrup – Herregårdsmuseet. Der var en god dialog ved mødet, og såvel departementschefen som afdelingschefen var levende interesserede i museet. Næsten samtidig blev museet pludselig opmærksom på, at SKAT havde ændret vilkårene, så Gammel Estrup – Herregårds-

Helle Ingerslev Kristensen (i den røde kjole) var i forbindelse med sit kandidatstudie på Aarhus Universitet i praktik på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, hvor hun arbejdede med læringsforløb til børn med specialbehov. Herunder indgik hun også i museets generelle formidling, som her, hvor 1800-tallet levendegøres på 2. sal. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

museet risikerede at ryge af listen over godkendte, almennyttige foreninger og institutioner. At være på listen betød blandt andet, at museet kunne modtage arv, uden at denne skulle beskattes, og det var der-

for meget vigtigt for museet fortsat at være på denne liste. For at kunne blive på listen skulle museet inden 1. oktober 2014 kunne fremvise en oversigt for SKAT på 100 sponsorer, der hver havde givet museet

En stor tak skal lyde til de sponsorer og glade givere, der valgte at donere et beløb til museet i forbindelse med SKAT's ændrede regler. Gennem disse midler var det muligt for Gammel Estrup – Herregårdsmuseet at prioritere formidlingen af blandt andet jul på herregården endnu højere. Foto: Gammel Estrup – Herregården.

mindst 200 kr., og museet tog derfor kontakt til sine gode samarbejdspartnere. Selv om tiden var mere end knap, blev museets bekymringer hurtigt vendt til overraskelse og glæde, idet 146 bidrag samt positive tilkendegivelser på telefon, brev, mail og sociale medier strømmede ind fra alle ender af landet.

Det var en meget stor glæde, at museet således har en plads i folks bevidsthed, og det vidner om, at det arbejde, de ansatte, ledelsen og bestyrelsen lægger i stedet, giver mening. Det forpligter samtidig museet til at fortsætte den linje, der er lagt med høj kvalitet i både forskning og formidling af Gammel

Estrups historie såvel som den danske herregårds-historie i sin helhed.

Gaverne fra de mange givere betød, at museet kunne gøre en ekstra indsats i forbindelse med julen og på den måde tiltrække flere besøgende, da besøgstallet på daværende tidspunkt lå temmelig langt under tallet for 2013. Der blev derfor lavet flere juleaktiviteter, pyntet mere op på herregården og lavet mere annoncering, hvilket viste sig at være en klog beslutning, idet museet ved årets udgang som nævnt kunne glæde sig over den ekstraordinært gode julesæson, som sikrede museet besøgstallet på 94.096 gæster. Julen var dermed bedre besøgt end nogensinde før. Det er museets håb, at de besøgende fremover vil gøre et besøg på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet til en fast juletradition, da museet jo gennem sit formidlingsarbejde og stedets smukke rammer netop gerne vil skabe et rum, hvor vi kan være sammen som familier, ikke mindst omkring de danske juletraditioner.

Ud over støtten fra disse snarrådige og venlige gavegivere opnåede museet også i 2014 støtte fra en lang række gavmilde og generøse fonde og sponsorer. Ikke mindst støtten fra Inge og Asker Larsens Fond, C.A.C. Fonden og Løvenholm Fonden havde stor betydning for, at museet både kunne løse sine lovmæssige forpligtelser med at forske, indsamle, bevare, registrere og formidle herregårdenes kulturarv og forsætte udviklingen og væksten af museets og dets ansvarsområde. En opgørelse af museets økonomi over de seneste 14 år viser da også, at kun en fjer-

Festligt og farverigt ser det ud, når museets frivillige iklæder sig dragter og byder publikum velkommen til årets største begivenhed på museet nemlig Gammel Estrup Herregårdsmarked og dermed levendegørelse af 1700-tallet. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

dedel af museets driftsmidler kommer direkte fra det offentlige. Resten skaffer museet enten gennem egenindtjening eller som projektstøtte fra betydende danske fonde og sponsorer. Museet er naturligvis dybt taknemmeligt for denne opbakning og gjorde også i 2014 sit yderste for at leve op til de forventninger og forhåbninger, fonde, sponsorer og omverden

på denne baggrund helt naturligt har til museet. Det er museets håb, at det også i årene fremover vil være muligt at skabe den nødvendige opmærksomhed om kulturarven, således at offentligheden fortsat vil vide at skatte den, og museets støtter vil være med til at skabe det nødvendige fundament for at løfte opgaven.

Fredag d. 27. juni 2014 kunne Gammel Estrup – Herregårdsmuseet slå dørene op til det nyrestaurerede skovarbejderhus Mikkelsdal i Lunden ved Gammel Estrup. Museet har i hele 2014 sat fokus på de glemte herregårdsarbejdere, der arbejdede i landbruget og skovene omkring herregården. Ved åbningen fik skovarbejderhuset „fornemt besøg“ af godsejeren med frue. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Der var fuld gang i aktiviteterne da Skovarbejderhuset Mikkelsdal åbnede d. 27. juni 2014. Her saver to af museets formidlere brænde til husets komfur. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Tak til:

15. Juni fonden

A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene formaal

Arbejdsmarkedets Feriefond

Augustinus Fonden

C.A.C. Fonden

Den Ingwersenske Fond

Djurslands Bank A/S

ELRO Fonden

Ernst og Vibeke Husmans Fond

Fabrikant Albert Nielsens og hustru Anna Nielsens Fond

Farumgaard-Fonden

Fonden Aarhus 2017

Friluftsrådet

Grosserer, Konsul N.C. Nielsens Fond til støtte for Almennyttige Formål

Inge og Asker Larsens Fond

Johanne og Ejnar Flach-Bundgaards Fond

Jyllands-Posten

Konsul George Jorck og Hustru Emman Jorck's Fond

Kulturstyrelsen

Lemvig-Müller Fonden

Letterstedska Föreningen

Løvenholm Fonden

Margrethe og Johs. F. la Cours Fond

Norddjurs Kommune

Nordea-fonden

Realdania

Simon Spies Fonden

Skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond

Sonning-Fonden

Stiftelsen Clara Lachmanns Fond

Tuborgfondet

Øster og Vester Alling Sparekasses Fond

Aage og Johanne Louis-Hansens Fond

Aarhus Kommune

